

Szymanowski Karol (1882-1937)

Najwybitniejszy polski kompozytor I połowy XX wieku. Jego przesyciona emocjami muzyka stanowi pomost łączący spuściznę Fryderyka Chopina z polską muzyką współczesną

Urodził się w Tymoszwówce, rodzinnym majątku na Ukrainie. Szymanowski naukę gry na fortepianie rozpoczął w domu, kontynuował ją w szkole Gustawa Neuhaus'a. Nie był wirtuozem, ale możliwość koncertowania była dla niego bardzo ważna, zwłaszcza pod koniec życia, gdy borykał się z narastającymi problemami finansowymi. W latach 1901-04 uczył się kompozycji u Zygmunta Noskowskiego w Warszawie. Rok później dołączył do Spółki Nakładowej Młodych Kompozytorów Polskich założonej w Berlinie. Ułatwiło mu to prezentację pierwszych kompozycji na estradach Berlina i Warszawy i zapoczątkowało międzynarodową karierę. W Spółce najbliższe relacje łączyły go z Grzegorzem Fitelbergiem, który będąc również wybitnym dyrygentem, stał się żarliwym propagatorem twórczości orkiestrowej Szymanowskiego na estradach świata. Wówczas zawiązała się też jego przyjaźń z genialnym skrzypkiem, Pawłem Kochańskim. Przyczyniła się ona do stworzenia przez Szymanowskiego wysoce indywidualnego stylu skrzypcowego. Jeszcze jednym znakomitym ambasadorem muzyki Szymanowskiego, a przy tym jednym z najwybitniejszych interpretatorów dzieł Chopina był Artur Schnabel.

Lata 1911-14 to czas podróży — do Wiednia, Włoch i przez Sycylię do północnej Afryki. Podróże te miały się stać w kolejnych latach najsilniejszym źródłem inspiracji. W okresie I wojny światowej kompozytor podróżował do Kijowa, Moskwy i Piotrogradu, gdzie poznał m.in. Sergiusza Prokofiewa. Czas ten wykorzystał też na intensywne lektury różnorodnych prac filozoficznych, historycznych i beletrystyki. Wpłynęły one na ostateczne ukształtowanie się jego sylwetki psychoemocjonalnej i intelektualnej. Pod koniec 1919 r. Szymanowski z rodziną zamieszkał w Warszawie. Głównym celem jego działań stało się wtedy odnowienie polskiej muzyki. Najważniejszym zadaniem — uniezależnienie jej od wpływów niemieckich, silnych w Polsce od XIX w. Wzorem była nowa muzyka francuska (szczególnie Claude Debussy i Maurice Ravel) i rosyjska.

Polem, na którym Szymanowski prowadził szczególnie zaciętą i konsekwentną walkę z konserwatywnym środowiskiem muzycznym była publicystyka. Pisał wielokrotnie o Chopinie i stylu narodowym, tradycji i nowoczesności w muzyce, a także o znaczeniu muzyki w odrodzonym po rozbiorach społeczeństwie polskim. Do 1926 r. odbył wiele podróży po Europie Zachodniej i Ameryce. Lata 20. to również czas intensywnego poznawania folkloru Podhala podczas pobytów w Zakopanem. W latach 1927-32 Szymanowski jest dyrektorem Konserwatorium Warszawskiego, a potem rektorem i prorektorem Akademii Muzycznej. Jego wysiłki mające na celu unowocześnienie szkolnictwa muzycznego w Warszawie nie zostały uwieńczone sukcesem. Również prowadzenie klasy kompozycji nie przynosi mu satysfakcji.

Karol Szymanowski, Harnasie

Liczne w latach 30. podróże artystyczne po Europie wyczerpują walczący z gruźlicą organizm kompozytora. Szymanowski zmarł 29 marca 1937 r. w sanatorium w Lozannie. Pochowany został w Krypcie Zasłużonych na krakowskiej Skałce. Najważniejszą częścią spuścizny Szymanowskiego jest twórczość kompozytorska, w której wyróżnia się trzy fazy o różnych obliczach stylistycznych. Pierwsza obejmuje lata 1899-1913. Wyrasta z tradycji neoromantycznej, szybko ewoluuje i wpisuje się w nurt muzycznego modernizmu. Druga faza nazywana jest często orientalną ze względu na źródła inspiracji. Obejmuje ona tylko lata 1914-19, ale jest bogata w arcydzieła. Kompozytorowi udaje się wówczas ostatecznie ukształtować styl indywidualny (pozbawiony wpływów muzyki niemieckiej) i wyrazić go w dziełach opanowujących bez reszty wyobraźnię słuchacza. Tematyka orientalna łączy się w nich z nawiązaniami do antyku (kluczowe znaczenie ma mit dionizyjski).

Karol Szymanowski, I koncert skrzypcowy

Ostatni okres (1920-34) zwany narodowym to twórczość dojrzała, ale zachwycająca świeżością języka muzycznego. O jego obliczu decyduje w pierwszym rzędzie częste odwoływanie się do polskiego folkloru. Grupę najbardziej znaczących dzieł tworzą: w I fazie — II Symfonia *B-dur* o niezwykle ciekawej formie i wyrazistych tematach, w II fazie — będące znakomitym przykładem malarstwa dźwiękowego programowe tryptyki — skrzypcowe *Mity* i fortepianowe *Metopy* i *Maski*; pełne brzmieniowych niuansów dwa arcydzieła orkiestrowe — III Symfonia *Pieśń o nocy* i I Koncert skrzypcowy oraz monumentalna opera *Król Roger* (stanowiąca zdaniem części znawców dzieło życia Szymanowskiego) i dwa cykle pieśni ze

stylizowaną na orientalną partią głosu wokalnego, w III fazie — nietypowe, bo nawiązujące do podhalańskiego folkloru mazurki; cykl pieśni *Słopiewnie* do słów Juliana Tuwima oraz [kantata](#) *Stabat Mater*, którą cechuje wyraźne uproszczenie języka muzycznego, czego skutkiem jest bardzo silna kondensacja wyrazu i refleksyjny, wręcz medytacyjny nastrój skupienia. Muzyka Szymanowskiego jest silnie przesycona emocjami, ale ogromne znaczenie ma w niej także element konstrukcyjny. Kompozytor był świadomy, że jego niezwykle emocjonalna osobowość domaga się dla przeciwwagi mocnego oparcia w czynniku intelektualnym.

dr Agnieszka Chwiłek

Ciekawostki

Jego rodzina była uzdolniona artystycznie. Ojciec grał na [wiolonczeli](#) i fortepianie, brat był utalentowanym pianistą, siostra Stanisława — wybitną śpiewaczką, intensywnie zaangażowaną w promowanie twórczości wokalne brata, siostra Zofia — poetką i tłumaczką (między innymi tekstów pieśni Szymanowskiego) na język francuski, a siostra Anna — malarką.

Do posłuchania:

- [IV Symfonia koncertująca](#) op. 60
- [III Symfonia Pieśń o nocy](#) op. 27
- opera [Król Roger](#)
- [Etiuda b-moll](#) op. 4 nr 3
- [3 mazurki op. 50](#)

W Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [Harnasie \(fragmenty\)](#)
- [I Koncert skrzypcowy](#)
- [Mity](#)